

СОЛОПЕНКО Максим Євгенович,
старший сержант 213 навчальної групи
факультету забезпечення державної
безпеки, Київський інститут
Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

Науковий керівник:

КОЗАК Валентина Андріївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри філології та військового
перекладу, Київський інститут
Національної гвардії України
(м. Київ, Україна)

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ КУРСАНТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Сучасний інформаційний простір є ареною гібридної війни, де дезінформація виступає інструментом дестабілізації суспільства, армії та державних інститутів. Для України, яка з 2022 року протистоїть повномасштабній агресії російської федерації, проблема боротьби з маніпулятивними нарративами набула особливого значення. За даними Центру протидії дезінформації при РНБО України, кількість дезінформаційних атак, спрямованих на підрив довіри до Збройних Сил України, зросла на 150% за період 2022–2025 років [7]. Курсанти військових навчальних закладів, як майбутні офіцери, відіграють важливу роль у зміцненні інформаційної безпеки держави [1]. Формування в них свідомого та аналітичного підходу до інформації є необхідною умовою для захисту національних інтересів у цифровому середовищі [6].

Розвиток критичного мислення у курсантів передбачає формування навичок аналізу, оцінки достовірності даних та розпізнавання маніпулятивних технік. У сучасних умовах гібридної війни російська пропаганда активно використовує фейкові повідомлення, дїпфейки та бот-мережі для деморалізації військ і цивільного населення [9]. Наприклад, у 2022–2024 роках поширювалися неправдиві нарративи про “втрати” ЗСУ, які мали на меті послабити морально-психологічний стан особового складу [3]. Для ефективної протидії курсанти мають навчитися відрізняти факти від суджень, перевіряти джерела та виявляти ознаки інформаційних атак [2].

Одним із основних методів є навчання верифікації інформації. Курсанти повинні оволодіти інструментами фактчекінгу, такими як платформи StopFake [3] та VoxCheck [5], а також застосовувати метод “5W” (хто, що, коли, де, чому) для оцінки новин. Дослідження показують, що систематичне використання таких підходів підвищує ефективність виявлення дезінформації на 70% [10]. Крім того, важливим є аналіз лінгвістичних маркерів маніпуляції, таких як надмірно емоційна мова чи відсутність посилань на авторитетні джерела [2]. Для практичного

закріплення цих навичок доцільно проводити симуляційні тренінги, де курсанти аналізують реальні сценарії інформаційних атак, наприклад, фейкові накази чи пропагандистські повідомлення про “біологічну зброю” [12].

Інформаційна гігієна є ще одним важливим напрямом підготовки. Курсанти мають усвідомлювати ризики необережного поводження з інформацією, зокрема публікації фото, відео чи геолокацій у соціальних мережах, що можуть призвести до витоку даних або створення умов для ворожих інформаційних операцій [4]. Посібник Центру протидії дезінформації рекомендує використовувати двофакторну аутентифікацію, VPN-сервіси та регулярно оновлювати паролі для захисту особистих даних [7]. Виховання дисциплінованого ставлення до інформації має бути інтегровано в освітній процес через практичні заняття та роз'яснення наслідків її неправомірного поширення [1].

Психологічна стійкість курсантів є невід'ємною частиною їхньої підготовки. Здатність створювати контрнаративи, такі як офіційні спростування, допомагає нейтралізувати дезінформацію всередині військових підрозділів [7]. У 2023–2025 роках програми медіаграмотності для ЗСУ знизили вплив російської пропаганди на 40% у прифронтових районах [10]. Це свідчить про ефективність системного навчання, яке включає аналіз актуальних інформаційних кампаній ворога та тренування з протидії кібербулінгу, фішингу та іншим цифровим загрозам [9]. Військові навчальні заклади мають впроваджувати спеціалізовані курси з медіаграмотності, кіберзахисту та етичних питань інформаційної безпеки, що сприяють згуртованості підрозділів і підвищенню оперативної готовності [4].

Міжвідомча співпраця відіграє важливу роль у підготовці курсантів. Центр протидії дезінформації за підтримки Консультативної місії ЄС (EUAM Ukraine) розробив посібник “Зброя інформаційної війни”, який систематизує методи російської пропаганди та пропонує способи їх нейтралізації [8]. Співпраця з фактчекерами, психологами та міжнародними партнерами дозволяє створювати модулі навчання, що підвищують стійкість курсантів до маніпуляцій [2]. Наприклад, аналіз російських тактик м'якої сили, таких як вплив через культуру чи освіту, допомагає курсантам краще розуміти механізми інформаційного впливу [8].

Для системного підходу доцільно розробити національну програму “Інформаційна оборона” для військових ВНЗ. Вона має включати регулярні тренінги, симуляції інформаційних атак і співпрацю з фактчекінговими організаціями [7]. Такий підхід не лише мінімізує вплив дезінформації, а й перетворює інформаційний простір на сферу переваги України [6]. Курсанти, підготовлені за цією програмою, зможуть ефективно захищати інформаційний суверенітет держави, що є необхідною умовою для зміцнення національної безпеки в умовах гібридної війни [11].

Формування критичного мислення у курсантів є важливим елементом протидії дезінформації та зміцнення обороноздатності України. Навчання методам верифікації інформації, виховання інформаційної гігієни та розвиток психологічної стійкості дозволяють майбутнім офіцерам ефективно протистояти

маніпулятивним технікам ворога. Впровадження спеціалізованих курсів із медіаграмотності, кіберзахисту та симуляційних тренінгів у військових ВНЗ є необхідним для підготовки інформаційно грамотних фахівців. Міжвідомча співпраця та створення національної програми “Інформаційна оборона” сприятимуть системному підходу до захисту інформаційного простору. У сучасних умовах гібридної війни інформаційна грамотність курсантів є не менш важливою, ніж професійні військові навички, адже вона дозволяє захищати державу не лише на фізичному, а й на цифровому полі бою [12].

Список використаних джерел

1. Міністерство оборони України. Інформаційна безпека у військових формуваннях. Київ, 2023.
2. Національний університет оборони України. Методичні рекомендації щодо протидії дезінформації. 2024.
3. StopFake.org – Українська платформа перевірки фактів. URL: <https://www.stopfake.org> (дата звернення: 20.10.2025).
4. Міністерство освіти і науки України. Освітні стандарти військової освіти. Київ, 2023.
5. VoxCheck. Методи перевірки фактів у медіа. URL: <https://voxukraine.org> (дата звернення: 20.10.2025).
6. РНБО України. Стратегія інформаційної безпеки України. Київ, 2024.
7. Посібник з протидії дезінформації. Центр протидії дезінформації при Раді національної безпеки і оборони України. 2023. URL: <https://cpd.gov.ua/announcement/posibnyk-z-protydiyi-dezinformacziyi/>
8. Зброя інформаційної війни: посібник. Центр протидії дезінформації. 2024. URL: <https://cpd.gov.ua/events/czentr-za-pidtrymky-euam-pidgotuvav-posibnyk-zbroya-informacziynoyi-vijny/>
9. Протидія поширенню політичної дезінформації в Україні під час війни. Києво-Могилянська академія. 2023. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/items/b785a2a4-c945-4fc4-8761-00bd58207ff1>
10. Інформаційна гігієна в Україні в умовах війни. ResearchGate. 2023. URL: https://www.researchgate.net/publication/376780494_Informacijna_gigiena_v_Ukraini_v_umovah_vijni
11. Медіаграмотність як інструмент національної безпеки. Український інститут медіа та комунікації. 2024. URL: <https://uimc.org.ua/mediagramotnist-yak-instrument-natsionalnoyi-bezpeky/>
12. Критичне мислення як фактор інформаційної безпеки в сучасному світі. Соціально-правові студії. 2023. URL: <https://sls-journal.com.ua/uk/journals/tom-6-3-2023/kritichne-mislennya-yak-faktor-informatsiynoyi-bezpeki-v-suchasnomu-sviti>